

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Promemorian hemlig rumsavlyssning

Datainspektionen har granskat förslagen i promemorian främst utifrån sin uppgift att verka för att människor skyddas mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter.

Allmänt

Under de senaste åren har olika utredningar lagt fram en rad förslag som syftar till att underlätta brottsbekämpningen. Det gäller såväl förstärkta tvångsmedel som utökade möjligheter till insamling och registrering av personuppgifter. Från senare tid kan exempelvis nämnas förslaget om tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m. (se delbetänkande SOU 2005:38), förslaget om vidgad tvångsmedelsanvändning i IT-miljö (se Ds 2005:6 Brott och brottsutredning i IT-miljö) och förslaget om utvidgad tvångsmedelsanvändning för att förebygga eller förhindra allvarlig brottslighet (se Ds 2005:21). Till detta kommer redan antagna förslag såsom det om utökad användning av DNA-teknik inom brottsbekämpningen, jämte olika internationella förslag om åtgärder för att underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna, såsom förslag om obligatorisk skyldighet för operatörer m.fl. att bevara uppgifter som avser enskilda personers telefon- och datakommunikation (uppgifter från elektronisk kommunikation). De brottsbekämpande myndigheterna måste naturligtvis ges effektiva medel för att kunna utreda brott. Samtidigt måste enskildas rätt till respekt för sitt privatliv upprätthållas. Eftersom varje tvångsmedel och övervakning av enskilda personer innefattar ett integritetsintrång måste nödvändigheten av dessa metoder alltid vägas mot integritetsskyddsintresset. Vid dessa

bedömningar måste hänsyn tas till regeringsformens och Europakonventionens krav. Enskildas rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens är en grundläggande rättighet i ett demokratiskt samhälle. Varje inskränkning i denna rättighet måste bygga på ett angeläget samhälleligt behov av inskränkningen och den måste stå i rimlig proportion till det syfte som ska tillgodoses genom ingreppet. Vidare måste undantagen vara utformade med sådan precision att inskränkningen av rättigheten är förutsebar i rimlig utsträckning. Vid bedömningen av om det föreligger ett behov av ett nytt tvångsmedel spelar frågan om effektiviteten och det praktiska värdet av det en stor roll. Datainspektionen kan konstatera att det nu, som anges ovan, finns ett antal olika förslag till åtgärder som är avsedda att underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna i kampen mot den allt mer avancerade brottsligheten. Det är enligt Datainspektionens mening nödvändigt för lagstiftaren att vid sin prövning göra en sammantagen bedömning som tar hänsyn till de samlade effekterna av de förslag som man avser att genomföra.

Datainspektionen anser också att en analys behövs av konsekvenserna när det gäller den vidare hanteringen av den mängd uppgifter om enskilda människor som samlas in. En ny polisdatalag är i detta sammanhang angelägen.

Datainspektionen instämmer således i de utgångspunkter som kommer till uttryck i promemorian, om att införande av tvångsmedlet hemlig rumsavlyssning kräver mycket starka skäl och att frågan om åtgärdens effektivitet och praktiska värde för det ändamål man vill uppnå har stor betydelse. I promemorian får brottsbekämpande myndigheters egna synpunkter och slutsatser om behovet av hemlig rumsavlyssning ligga till grund för slutsatsen att ett sådant behov finns och att åtgärden kan förväntas bli så pass effektiv att den kan försvaras. Datainspektionen saknar förutsättningar att närmare bedöma nödvändigheten av det föreslagna tvångsmedlet. Med hänsyn till de rättssäkerhetsgarantier som föreslås och att den föreslagna lagen om hemlig rumsavlyssning avses ges en tidsbegränsad giltighet motsätter sig Datainspektionen inte förslaget men vill anföra särskilda synpunkter på vissa delar enligt vad som redovisas i det följande. Inspektionen konstaterar att det i förslaget inte anges något om formerna för en framtida utvärdering av reglerna

och deras tillämpning. Datainspektionen vill understryka vikten av att en sådan utvärdering görs på ett så brett och objektivt plan som möjligt där effekterna för enskildas integritetsskydd beaktas och analyseras noggrant.

Bevarande och användning av information utan betydelse för brottsutredning

Datainspektionen delar utredningens bedömning att hemlig rumsavlyssning, typiskt sett, måste anses mer integritetskänslig än andra, befintliga tvångsmedel. En av anledningarna till detta är att avlyssning som utgår ifrån en viss plats sannolikt riskerar att, i större utsträckning än vad som gäller för t.ex. avlyssning av en viss telefon, fånga upp privata samtal mellan andra människor än de som är misstänkta för brott och samtal som inte rör brottet ifråga. Regleringen av hur sådan information ska hanteras får avgörande betydelse för effekterna av förslaget i fråga om integritetsskydd.

Trots detta, framförs i promemorian att några regler om att uppgifter som är utan betydelse för utredningen ska förstöras omedelbart efter granskningen, inte bör införas när det gäller hemlig rumsavlyssning. I promemorian föreslås endast att upptagning eller uppteckning ska granskas så snart som möjligt. Uppgifter som är av betydelse för utredningen av brottet (eller annat brott som kunnat föranleda hemlig rumsavlyssning) ska bevaras under viss tid medan uppgifter som är av betydelse för att förhindra förestående brott ska bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. Först därefter finns en uttrycklig skyldighet att förstöra uppgifterna.

Enligt Datainspektionens mening riskerar en sådan reglering att medföra att en stor mängd uppgifter rutinmässigt bevaras under en längre tid. Med hänsyn till den föreslagna åtgärdens särskilt ingripande karaktär och de avsevärda integritetsrisker som får anses vara förknippade därmed anser Datainspektionen att detta är otillfredsställande. Inspektionen anser att uttryckliga regler bör införas om att uppgifter som inte är relevanta för att utreda brott ska förstöras omedelbart efter att de har granskats, i likhet med vad som gäller för tvångsmedlet hemlig kameraövervakning och i likhet med Buggningsutredningens förslag.

Bevarande och användning av information i enlighet med särskild registerlagstiftning

Förslaget att, utan hinder av bestämmelserna om granskning och bevarande, fortsatt kunna behandla uppgifter i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag, behöver också, enligt Datainspektionens uppfattning, övervägas närmare. I promemorian saknas en närmare redogörelse för vilka särskilt föreskrivna regler som avses men polisdatalagen (1998:622) nämns som ett exempel. Datainspektionen anser inte att det är självklart att uppgifter, som enligt viss registerlagstiftning får behandlas med hänsyn till reglerna om ändamål och innehåll, alltid ska få behandlas oavsett på vilket sätt de har inhämtats. Särskild registerlagstiftning kan innehålla regler om inhämtande, information etc. som måste beaktas. För närvarande råder osäkerhet om vad som kommer att gälla ifråga om behandling av personuppgifter i polisverksamhet. Förslaget till ny polisdatalag bereds sedan lång tid tillbaka i Regeringskansliet. Enligt polisdatautredningens betänkande ska upptagning av bl.a. ljud inte omfattas av den nya lagen. Konsekvenserna av att tillåta att uppgifter som framkommit vid användning av hemliga tvångsmedel utan vidare får behandlas i brottbekämpande myndigheters register är således oklara. Enligt Datainspektionens mening bör detta utredas närmare och förslaget bör i denna del avvakta kommande reglering av personuppgiftsbehandling i polisens verksamhet. Från integritetssynpunkt är det mycket angeläget att sådana regler tas fram snarast möjligt.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Göran Gräslund i närvaro av chefsjuristen Leif Lindgren, datarådet Hans-Olof Lindblom samt avdelningsdirektören Elisabeth Wallin, föredragande.

Göran Gräslund

Elisabeth Wallin